

KAZAN-TATAR TÜRKLERİNDE DÜĞÜN İLE İLGİLİ ATASÖZLERİ

Gülşah YILMAZ¹

ÖZET

İnsanlar doğdukları andan itibaren ihtiyaçlarını veya tecrübelerini ifade etmek için çeşitli iletişim araçları kullanmaktadır. İletişimin en etkin yollarından birisi olan dil sayesinde, insanlar birbirlerine duygu ve düşüncelerini rahatlıkla aktarabilmektedir. Onu şekillendiren toplumun, asli yansıtıcısı olan dil sayesinde yüzyıllar sonra dahi toplumlar arası iletişimin ve dolayısıyla duygu ve fikir aktarımının devam ettiğini söylemek mümkündür. Bu aktarımı sağlayan dilin en önemli birimlerinden biri de atasözleridir. Özellikle atasözleri gibi kalıplaşmış ifadeler, toplumların tarihi dönemlerinden itibaren, dillerinde daima canlı kalan ürünler olarak kabul edilmektedir. Bu canlılığın en önemli sebebi olarak, bazen birkaç kelime ile sayfalar dolusu ifadeyi karşılama dolayısıyla iletişimi kolaylaştırma işlevi gösterilmektedir. İçerisindeki herhangi bir kelimeyi çıkarmanın veya yerini değiştirmenin mümkün olmadığı bu tür, mensup olduğu toplumla nesilden nesile aktararak zaman süzgecinden geçmesiyle son şekline kavuşmuştur. Bu kalıplaşmış ifadeler bize geçmişteki insanlarla iletişime geçme imkânı da sunmaktadır. Bu sayede, onların duygu ve düşüncelerini ifade etme tarzlarının yanı sıra olaylar karşısındaki tutumları gözlemlenebilmektedir. Bugün geçmiş ile bağlantı kurabildiğimiz türlerden biri olan atasözleri, geçmişten geleceğe uzanan bir ışık olarak nitelendirilir. Atasözleri geçmişten geleceğe uzanmış, belki de en belirgin kültür köprüsüdür. Yaşanan tecrübeler neticesinde verilen kesin hükümler olan atasözleri her zaman merak konusu olan halk yaşantısının da dilde ifade bulmuş şeklidir. Kazan Tatar Türkleri, 1552'den bu yana Rus etkisi olmasına rağmen, kültür değerlerini de dillerini de terk etmeyen ve büyük ölçüde korumayı başarmıştır. Çalışmada, insan yaşantısında önemli bir yere sahip olan düğün kavramının Kazan Tatar Türklerinin atasözleri ile nasıl ifade edildiği ve ne anlatılmak istendiği ele alınacaktır. Kazan-Tatar Türklerinde düğün ile ilgili atasözleri, düğünün gerçekleşme aşamalarına göre tasnif edilerek Kazan Tatar Türklerinde düğün gelenekleri ve bu konuyla ilgili kültürel değerler tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Dil, Atasözleri, Kazan-Tatar Türkleri, Düğün.

¹ Arş. Gör. Gülşah Yılmaz, Afyon Kocatepe Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, gulsahyilmaz4048@gmail.com.

Yılmaz, Gülşah. "Kazan-Tatar Türklerinde Düğün ile İlgili Atasözleri". *Siberian Studies (SAD)* 3.7 (2015): 1-11.

Yılmaz, G. (2015). Kazan-Tatar Türklerinde Düğün ile İlgili Atasözleri. *Siberian Studies (SAD)*, 3 (7), s.1-11.

KAZAN-TATAR TURKISH WEDDING PROVERBS

ABSTRACT

Since birth, the human beings use various means of communication to express their needs or experience. Thanks to language, one of the most effective means of communication, people express their feelings and thoughts easily to each other. It is possible to say that the language that is the principle reflector of the society that shapes the human being ensures that the intercommunal communication, and thus transfer of feelings and thoughts, can continue even centuries later. And one of the most important units of language that ensures the said transfer is proverbs. The set phrases, like proverbs especially, are accepted to be the products staying alive forever in languages of societies since their ancient ages. As the most important reasons of this aliveness is the fact that proverbs can mostly reveal meanings full of pages in just a few words, thus functioning as a communication facilitator. This type, which never allows removing, even changing the place of a single word, acquires its final shape through the sieve of time, handed down from generation to generation. Such set phrases enable us to communicate with the people in the past as well. This way, we can observe their attitudes towards events as well as their style of expressing their feelings and thoughts. Proverbs, one of the types enabling us to contact with the past in the present day, can be regarded as a beam of light extending from past to future. The proverbs are maybe the most apparent cultural bridge connecting the past and the future. Final judgments delivered in consequence of experiences, proverbs are also the verbal form of the public life, which is always wondered. Easy to memorize as they are short and set phrases, proverbs have survived to the present day easily, and will also reach the next generations. Although they have been under Russian influence since 1552, the Kazan-Tatar Turks are a Turkic tribe that has achieved to preserve their cultural values and languages to a great extent, let alone leaving them. This study is about how wedding, a notion occupying an important place in human life, will be expressed in Kazan-Tatar Turkish proverbs, and what these proverbs try to explain. The Kazan-Tatar Turkish wedding proverbs will be classified according to stages of a wedding, and Kazan Tatar Turkish wedding traditions and the related cultural values will also be identified.

Keywords: Communication, Language, Proverbs, Kazan-Tatar Turks, Wedding.

Kazan-Tatar Türklerinin, kültürel değerlerine önem veren bir millet oldukları inkâr edilemez bir gerçektir. Tatarlar camilere ne kadar önem veriyorlarsa okullara aynı önemi göstermektedir (Yılmaz, 2011: 514). Özellikle Rusların hâkimiyeti altına girdikten sonra asimilasyon politikaları neticesinde, büyük ölçüde kültürel tahribata uğramalarına rağmen benliklerini büyük oranda korumayı başarmış olmaları kültüre ve bilgiye verdikleri değer en büyük kanıtıdır.

Atasözleri geçmişte, tarihini tahmin edemediğimiz dönemlerde ortaya çıkmıştır. Çeşitli sosyal hadiselerin etkisi ile yoğrulan, şekillenen atasözleri, halkın hafızası sayesinde nesilden nesile aktararak günümüze ulaşmıştır. Ortaya çıktığı günden ne kadar zaman geçtiğini ancak tahmin edebildiğimiz atasözleri, günümüzde geçerliliğini korumakla birlikte, muhtemelen önümüzdeki yüzlerce hatta binlerce yıl daha geçerliliğini koruyacaktır.

Atasözü, toplumların hayata karşı takındıkları tavrın, verdikleri mücadelenin tanığı sayılabilir. Bu bağlamda, Türk yazılı belgelerinde, atasözü ilkin 8. yüzyılda Orhun yazıtlarıyla karşımıza çıkıyor (Acaroğlu, 1992:7). Bilindiği üzere, bu metinlerde atasözleri "sab-sav" terimiyle karşılanmıştır (Elçin, 1997: C2, 413). Eski Türkçede Gök Türk anıtlarında Uygurlardan kalma eserlerde, XI. yüzyılda Karahanlılar devrinde Doğu Türk ilinde "söz, haber, mesaj, nutuk, şöret, şey" anlamlarına gelen ve (sa-) fiilinden türemiş "sab-sav" kelimesi XIV. yüzyılda İslam tesirindeki kıpçak sahasında görülüyor.

"Bugün yalnız Çuvaşçada "çap" şekli ve sesi ile "şan, şöret" kavramlarına ad olan kelime Göktürkçede "öğüt" fikri ile genişlemiş; Turfan metinlerinde açıkça "atalar sözü" için de kullanılmıştır. Göktürklerde ve hatta daha önceki devirlerde aynı anlama geldiği muhakkak olan "sav"ı Kaşgarlı Mahmut'un "mektup, hikâye, tarihi olay" yanında atalardan kalma öğütleri ifade maksadıyla tespit ettiğini biliyoruz"(Elçin, 1997: C2, 413).

Farklı milletlerin, çeşitli şekillerde isimlendirdikleri atasözleri Türk Dünyasında da birbirinden farklı şekilde isimlendirilmiştir. Çobanoğlu,

Türk Dünyasında atasözlerinde en çok işlenen konulardan biri de düğündür. Soyun devamı Türk kültüründe daima önemsenmiştir. Bununla ilgili olarak evlenmek, yuva kurup çocuklar dünyaya getirmek, soyun devamlılığını sağlamak her bireyin görevidir. Sağlıklı toplumu meydana getirmenin en başında "aile"ye, ailenin kuruluşuna büyük önem verilmiştir.

Çünkü ailenin fonksiyonlarına; nüfusu yenileme, çocukları sosyalleştirme, sosyal mirası nakletme, kültürü taşıma ve benzerleri yüklenmiştir (Kurt,1992: 626).

diyerek, atasözleri ve düğün bağlantısına değinmiştir. Düğün, aile birliğini kurmak için atılan en önemli adımlardan biridir. Türk Dünyasında, hem düğünün gerçekleşmesi için yapılması gereken kız isteme, başlık parası, çeyiz söz kesme, nişan, kızlar hamamı hem de düğün sırasındaki ağlama, oyun, hediye düğün yemeği unsurları oldukça önemli bir yer tutar.

Zaripova- Çetin'in,

“Tatar Türkleri çok nadir birbirlerini tanımadan bir araya gelip görüşmeden evlenmişlerdir. Genelde kız ile oğlan mevsimlerle ilgili gelenekler (Nävrüz, Sabantuy, Qaz Ömäse (Kaz Yolma İmecesı) Awlağy (Gençlerin Akşam Oturmaları vb.) sırasında veya akşamüstü pencereden görüşüp konuşma fırsatı bulmuşlardır. Birbirlerinden hoşlandıkları zaman da erkek, kızın evine köyün en saygı değer, en açıkgozlu, atak, ağzı söz yapan ağası veya ninesini göndermiştir” (Zaripova-Çetin, 2005: 95)

ifadeleri, Kazan-Tatar Türklerinin aile kurma biçimleri hakkında bizleri fikir sahibi yapmaktadır.

Türkçe sözlükte, “evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören eğlence, cemiyet” (2005:584) şeklinde tanımlanan düğün kelimesini Kazan –Tatar Türkleri “tuy” (Öner, 2009: 297) kelimesi ile ifade etmektedir. Tatar sözlü geleneğinde, toylarla ilgili atasözleri de, toylara verilen önemle bağlantılı olarak önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada, Huci Ahmet Mahmütov'un Makaller hem Eytemner adlı kitabından alınan düğünle ilgili Kazan Tatar Atasözleri sınıflandırılarak bu sözler, Kazan-Tatar Düğün gelenekleri ve düğüne verilen önem açısından incelenecektir.

1.Düğün Öncesiyle İlgili Atasözleri

1.1. Çeyiz İle İlgili Atasözleri

Kazan Tatar Türklerinde birnä şeklinde adlandırılan çeyiz, “düğün sırasında gelin için hazırlanan her türlü eşya” (Türkçe Sözlük, 2005: 420) anlamına gelmektedir. Çeyiz, Türkiye Türklerinde olduğu gibi Kazan-Tatar Türklerinde de önemli bir yer tutmaktadır.

• Birne birgen birke kilën, birne birmegen irke kilën. “Çeyiz getiren güçlü gelin, çeyiz vermeyen nazlı gelin.”

Bu atasözünden çeyizi çok olan gelinin kendine güveni tam, güçlü bir duruş sergilerken çeyizi az olan gelinin ise ürkek davrandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, çeyizin, baba evinden ayrılan kızın koca evine gittiğinde saygınlığını etkileyen, konum belirleyen bir unsur olduğu görülmektedir.

• Birnesë bulmasa, nergesë de bulmıy. “Çeyizi olmazsa, payı olmaz.”

Bu atasözü de bir önceki atasözünü destekler niteliktedir. Kazan Tatar Türklerinde Düğün gelenekleri sırasında sürekli bir hediyeleşme ve ikramlaşmanın söz konusu olması da bir güç gösterisi olarak algılanabilir.

1.2.Kalın Malı

Kalın, Türkçe Sözlük’te, “gelin olacak kıza erkek tarafından verilen para veya armağan, ağırlık” şeklinde tanımlanmaktadır (Türkçe sözlük, 2005: 1045). Tatar Türklerinde, kız istendikten sonra, kızın anne ve babası evet demeden önce qalın, qalın malı olarak adlandırılan hediyeler hakkında konuşulur (Zaripova- Çetin, 2005: 97). Buradan kalının bu düğünü gerçekleştirmenin ilk ve en önemli şartlarından biri olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

Kazan Tatar Türklerinde Sovyet etkisinden çok önceki zamanlarda bile aşk evliliği yapıldığı anlaşılmaktadır. Zira, kızın sevdiği biri varsa, ailelerin karşı çıkmasına rağmen kaçtıkları görülmektedir (Zaripova- Çetin, 2005: 112).

• Birmez kızın meherë zur bulır. “Gönlünü vermeyen kızın başlığı büyük olur.”

Bu atasözüne baktığımız zaman, aksi bir durum olur da kız sevmediği bir kişi ile evlenmek zorunda kalırsa, nikâh sırasında gelinin güveyden istediği mehir (mal, altın, para vs.) miktarını fazla tutup işleri zora sokmaya çalıştığı görülmektedir.

Ancak kalın malı ne kadar çok olursa olsun hazıra dağ dayanmayacağı,

• (13269): Qalın malı - qar suı. “Başlık malı – kar suyu.” Atasözü ile anlatılmak istenmiştir.

Kazan Tatarlarında düğün sırasında gelin, yanında iki arkadaşıyla erkek tarafına ikramda bulunmaya gider. Bu ikram sırasında gelin güler yüzüyle, hizmetiyle ve hürmetiyle kendini beğendirmeye çalışır.

• Kız üpkeçen bulsa, kalın malı küp bula. “*Kız candan olursa, başlık malı çok olur.*”

Atasözü ile de gelinin güler yüzünün, samimiyetinin önemi vurgulanmakta ve candan olan kızın diğerlerine tercih edildiği, ona başlık verilirken esirgenmediği görülmektedir.

2. Düğünle İlgili Atasözleri

2.1. Düğünde İkram İle İlgili Atasözleri

Tatar gelenekleri incelendiğinde ikram geleneğinin önemi açıkça görülmektedir. Zaripova-Çetin, Tatarlarda düğün sofrasına diğer sofralardan farklı olarak ilk önce bal ile tereyağın çıkartıldığını, sonra mutlaka tuğmaçlı aş, bāleş, haşlanmış patates ile et, daha sonra da akrabaların getirdikleri yiyecekler ve en sonunda da çeşitli hamur tatlıları, bal, çikolata ve çayın ikram edildiğini, (adet olduğu üzere çay ile beraber mutlaka çäk-çäk (ballı tös, bawırsaç, qaç-tös) de çıkarılırdı) aktarmaktadır (Zaripova-Çetin, 2005:102).

• Miña tuy bulsın, tamaçka sıy bulsın. “*Bana toy olsun, boğaza ikram olsun.*”

• Tuy sıyında yeşiběz. “*Düğün ikramında yaşıyoruz.*”

Atasözlerinde de düğün ikramının bir insanın hayatını sürdürebileceği kadar bol olduğu açıkça ifade edilmektedir.

Düğünlerde ikram ne kadar bol olursa olsun, görgü kuralları, saygı unsurları çok önemlidir. Düğün sırasında ikramda bulunanların tavırları, ne kadar önemli ise sofrada bulunanların da sofraya adabına uyup uymamaları da o kadar önemlidir.

• Tuyğa barsaŋ tuyıp bar, aqtık qazıŋ suyıp bar. “*Düğüne gidersen doyup git, en son qazını kesip git.*”

• Tuyğa barsaŋ tuyıp bar, aç tamağın kuyıp bar. “*Düğüne gidersen doyup git, aç bogazını koyup git.*”

• Tuyğa barsaŋ tuyıp bar, aşka barsaŋ aşap bar. “*Düğüne gidersen doyup git yemeğe gidersen yeyip git.*”

• Tuyğa barsaŋ tuyıp bar, qazanını yuyıp bar. *“Düğüne gidersen doyp git, kazanını yıkayıp git.”*

• Tuyğa barsaŋ tuyıp bar, Kuyınıña kümeç kuyıp bar. *“Düğüne gidersen doyp git koynuna küçük ekmek koyup git.”*

• Tuyğa barsaŋ tuyıp bar, ulıñ - kızın kuyıp bar. *“Düğüne gidersen doyp git, oğlunu - kızını bırakıp git.”*

• Tuyğa barsaŋ tuyıp bar, turqa tunıñ kiyep bar. *“Düğüne gidersen doyp git, çin ipeğinden donunu (kiyafetini) giyip git.”*

Bu atasözlerinde düğüne gidenlerin aç gözlülük yapmamaları, karınlarının tok olması ve düzgün kılıkla gidilmesi tembih edilmiştir. Düğün sahipleri kadar, gelen misafirlerin de uyması gereken kurallar olduğu bu atasözleri vasıtasıyla anlaşılmaktadır.

3. Düğün Sonrası İle İlgili Atasözleri

Düğün sonrası ile ilgili atasözlerine baktığımız zaman ise, düğünlerin ne kadar hareketli geçtiği anlaşılmaktadır.

• Tuyıñ uzğan, tunıñ tuzğan. *“Düğünün bitmiş, kiyafetin eskimiş.”*

• Tuydan tuqmaq ta qalmıy. *“Düğünden tokmak da kalmaz.”*

4. Düğün İle İlgili Genel Yargılar Taşıyan Atasözleri

Düğün için önceden hazırlıklar yapılır, sözler verilir ancak,

• Alda bulaçaq tuy oçen hezêrden biyep torme. *“Olacak düğün için önceden oynayıp durma.”*

• Bulmağan tuyğa aldan baraban qaqmıylar. *“Olmayan düğün için önceden davul çalınmaz.”*

Atasözleri ile “dereyi görmeden paçaları sıvamamak” gerektiği vurgulanmıştır.

İnsanoğlu her gittiği yerde hürmet görmek istemiştir. Bu durum düğünle ilgili atasözlerinde de karşımıza çıkmaktadır.

• ad r n  b lmegeu cirde tuyga barma. “Değerini bilmeyen yere düğüne gitme.”

Bazı atasözlerinde ise düğünü güzelleştiren unsurlara işaret edilmektedir:

• K ln j yam  kaz bölen, tuynıj yem  kıız bölen. “G l n güzelliği kaz ile düğünün güzelliği kıız ile.”

• Tuyga tuqmaq iyer r. “Düğünü tokmak izletir.”

Atasözleri düğünde güzel kıızların ve düğünü şenlendiren davul tokmağının düğün için ne kadar önemli unsurlar olduğuna işaret etmektedir.

• Tuy avıl bölen, cil – davıl bölen. “Düğün köy ile r zg r fırtına ile.”

atasözü de birlik olmanın önemine işaret etmekte ve düğünün ancak kalabalık ile olacağını belirtmektedir.

• Tuyı nindi bulsa, tunı şundıy bula. “Düğünü nasıl olursa, kılığı onun gibi olur.”

Atasözü de düğünün, güzel, görkemli ya da s n k olmasını düğün sahibinin maddi imk nlarıyla ilişkilendirmektedir.

• Tuy uzgaıçı hay da hay, tuy uzgaıctın vay da vay. “Düğün geçene kadar hay da hay, düğün geçince vay da vay.”

Atasözü de tam olarak düğünün  zeti ve sonu olarak nitelendirilebilir. Bu atasözünü kıız tarafı açısından değerlendirmek gerekirse, kıızı alana kadar her isteneni yapan erkek tarafının, kıızı aldıktan sonra aksi bir tutum sergilemesi sıkça rastlanan durumlardan olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca bu atasözü vasıtasıyla düğünün güzel olması için birçok harcama yapan, ellerindeki tüm imk nları kullanan aileler düğünden sonra borçların sıkıntısını çekmeye ve çocuklarının evden gidişinin üzüntüsünü duymaya başladıkları sonucuna da ulaşmak mümkündür.

5. Düğünün  nemini Vurgulayan Atasözleri

Kazan-Tatar Türklerinde düğünün önemi tartışılamaz.

• Kõn de belẽş , kõn de tuy bulmıy. “Her gũn belĩş, her gũn dũğũn olmaz.”

• Nikaħ hõkẽmẽ – olı hõkẽm. “Nikâh hũkmũ, ulu hũkũm.”

• Tuy digende kıoyaş tomalana, di. “Dũğũn denince gũneş doğar denir.”

Atasõzleri ile vasıtasıyla insanların dũğũne gõsterdikleri kıymetin yanında bu durumda sergiledikleri tavrı da gõrmekteyiz:

• Tuy, tuydan kıaytkaç sarık suy. “Dũğũn, (nikah) dũğũnden dõneceđine kıuyruksuz kıoyun kes.”

• Tuyđa digeç, tuđız yıllık ħeste tẽrẽlgen. “Dũğũne deyincede, dokuz yıllık ħasta ayađa dikilir.”

Atasõzlerinden dũğũnũn birincil derecede õnemli olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Tatar Tũrkleri her ne kadar Sovyet dõneminde dũğũn geleneklerinin bir kısmını terk etmiş olsa da dũğũn hâlâ unutulmayan ve õnem verilen gelenekler arasındadır. Elçin’in ifadesiyle, “folklor, halk veya kũltũrũnũn ilmidir”(1997: C1, 529).

Kısa ve kalıplaşmış ifadeler olması nedeniyle zihnimizde kolaylıkla tutunarak gũnũmũze kadar ulaşan ve bizden sonraki kuşaklara da ulaşacağı dũşũnũlen atasõzleri vasıtasıyla, Kazan Tatar Tũrklerinin dũğũne verdikleri õnem ve dũğũn gelenekleri incelenmiştir.

Kazan Tatar Tũrklerinde çeyiz geline saygınlık ve gũç kazandırma etkili bir unsurdur. Ayrıca aşk evliliğinin Sovyet õncesi dõnemlere dayandığı Kazan Tatar Tũrklerinde kıız kıaçırma olayları gõrũlmektedir. Kıız sevmediği bir adamla evlendirilmek istendiğinde ise mehir miktarını fazla istemektedir.

Ayrıca, dũğũn sırasında dũnũrlere ve misafirlere yapılan zengin ikramlar Kazan Tatar Tũrklerinin dũğũn gelenekleri içerisinde olmazsa olmazları arasındadır.

Sonuç olarak Kazan Tatarları kıız isteme tõreninden dũğũn sırasında yapılan ikramlara kadar dũğũnle ilgili tũm gelenekleri õnemseyerek ve uygulayarak bu değeri taçlandırmışlardır.

KAYNAKLAR

- ACAROĞLU. Türker. Türk Atasözleri, İstanbul, İletişim Yayınları: 1992.
- ÇOBANOĞLU. Özkul. “Atasözleri”, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Edebiyat Tarihi C.III, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları: 2003, s.151-201.
- ELÇİN. Şükrü. Halk Edebiyatı Araştırmaları. C. I -II. Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.
- MAHMÜTOV. Huci Ahmet. Tatar Halık İcatı (Makaller hem Eytemner). Kazan: 1987
- KURT. İhsan. “Atasözlerinde Aile”. Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1992.
- ÖNER. Mustafa. Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- YILMAZ. Gülşah. “ÖNER, Mustafa (2009), Kazan –Tatar Türkçesi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. 358s. , ISBN: 978-975-16-2151-1”. Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi. 2011, S. Yaz, s. 513-522.
- YILMAZ. Gülşah. Kazan Tatar Türkçesindeki Aile ve Akrabalık Konulu atasözleri (Metin- Çeviri- Sözlük). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi: 2013.
- ZARİPOVA-ÇETİN. Çulpan. “Tatar Türklerinin Dügün Geleneği”. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi C.II. 2005, S.3, s.92-119.
- ZARİPOVA-ÇETİN. Çulpan. Tatar Türklerinin Gelenek ve Göreneklere. Ankara: Karadeniz Dergisi Yayınları, 2009.